

การศึกษาเรื่องบทบาทของพุทธศาสนาในการผลิตซ้ำอัตลักษณ์ของชาวไทใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาสองข้อ คือ (1) เพื่อศึกษาดังกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของชาวไทใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยเน้นถึงบทบาทของพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการผลิตซ้ำทางอัตลักษณ์ของชาวไทใหญ่ (2) เพื่อศึกษาดังสาเหตุที่ชาวไทใหญ่เลือกใช้พุทธศาสนาเพื่อการผลิตซ้ำทางอัตลักษณ์ของตนและผลกระทบต่อชาวไทใหญ่

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการออกภาคสนาม รวมทั้งการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆ ในวัดป่าเป้าและวัดคูเต่า อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ นอกจากนี้ยังได้เก็บข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องที่มาจากพื้นที่อื่นด้วย ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งผลการวิจัยได้ข้อสรุปที่สำคัญ ดังนี้

1. ชาวไทใหญ่มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับพุทธศาสนามานาน การอพยพมาอยู่เชียงใหม่ทำให้มีโอกาสเข้าวัดทำบุญ และสามารถใช้วัดเป็นพื้นที่สำคัญในการสร้างและผลิตซ้ำอัตลักษณ์ของตน สาเหตุที่ชาวไทใหญ่เลือกใช้วัดในการดังกล่าวนี้ก็เพราะชาวไทใหญ่อจำนวนมากเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย การใช้พื้นที่วัดและงานประเพณีที่เกี่ยวกับกับพุทธศาสนาจะทำให้สังคมไทยและรัฐไทยไม่มีความระแวงและยอมรับได้ จนอาจกล่าวได้ว่าวัดและพุทธศาสนาเป็นพื้นที่ที่ปลอดภัยสำหรับชาวไทใหญ่ที่จะสร้างและผลิตซ้ำอัตลักษณ์ของตน

2. การที่รัฐไทยสร้างอัตลักษณ์ชาวไทใหญ่ในฐานะที่เป็น “คนอื่น” ทำให้ชีวิตของชาวไทใหญ่ในประเทศไทยขาดความมั่นคง ชาวไทใหญ่จึงต้องการยืนยันความเป็นตัวตนของตนและสร้างสำนึกความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มชาวไทใหญ่ ทั้งนี้โดยอาศัยกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น การ

ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มชาวไทยใหญ่ ทั้งนี้โดยอาศัยกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น การใช้ภาษาไตและอักษรไต บทเพลงไทใหญ่ ประเพณีปอยส่างลอง การฟ้อนนกกิ่งกะหฺร่า ธงชาติไทใหญ่ การสร้าง ความทรงจำเกี่ยวกับอดีตของไทใหญ่ และงานประเพณีกับพิธีกรรมต่างๆ อีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งพระสงฆ์และวัดวัดป่าเป้ากับวัดคู์เด้ามีบทบาทสำคัญในการผลิตซ้ำทางอัตลักษณ์ไทใหญ่ เพราะกิจกรรมทางวัฒนธรรมเหล่านี้ได้รับการจัดขึ้นในวัดทั้งสอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัด “งานปอยส่างลอง” หรืองานบวช ซึ่งเป็นกิจกรรมสำคัญยิ่งที่แสดงว่าพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในการผลิตซ้ำอัตลักษณ์ของชาวไทยใหญ่

3. การสร้างและผลิตซ้ำอัตลักษณ์ของชาวไทยใหญ่มีผลอย่างสำคัญต่อการตอบสนองความต้องการของชาวไทยใหญ่ เพราะช่วยให้สามารถต่อรองกับอำนาจของภาครัฐ โดยที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เข้ามาสนับสนุนการจัดงานประเพณีต่าง ๆ รวมทั้งการมอบประติมากรรมสมเด็จพระนเรศวรมหาราชที่ชาวไทยใหญ่นับถือให้แก่วัดด้วย ขณะเดียวกันการผลิตซ้ำอัตลักษณ์ไทใหญ่ก็ช่วยสร้างสายสัมพันธ์อันดีที่เชื่อมโยงระหว่างชาวไทยใหญ่ด้วยกันทั้งที่อยู่ภายในประเทศและนอกประเทศ โดยที่บทบาทของพุทธศาสนา รวมทั้งพระสงฆ์ และวัด ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างเครือข่ายชาวไทยใหญ่ ที่ทำให้ชาวไทยใหญ่รู้สึกอุ่นใจและมีที่พึ่งทางใจ ตอบสนองความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิตการอยู่ร่วมกันในสังคมไทย ช่วยการลดความตึงเครียดและความขัดแย้งภายในสังคมไทใหญ่ ตลอดจนเอื้อต่อการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในหมู่ชาวไทยใหญ่ด้วยกัน นอกจากนี้อัตลักษณ์ที่ได้สร้างและผลิตซ้ำขึ้นมานี้ยังเป็นการเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันระหว่างชาวไทยใหญ่และรัฐไทย เช่น เป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยว

4. อัตลักษณ์ที่ชาวไทยใหญ่ได้สร้างและผลิตซ้ำขึ้นมาโดยมี “วัด” และ “พระสงฆ์” เป็นสื่อกลางนี้ มิได้เป็นอัตลักษณ์เดิมอย่างตายตัว แต่เป็นอัตลักษณ์ที่มีความลื่นไหล เนื่องจากชาวไทยใหญ่มิได้แสดงออกเฉพาะ “ความเป็นไทใหญ่” เท่านั้น แต่มีการแสดง “ความเป็นไทย” ออกมาในหลายสถานการณ์เพื่อให้สอดคล้องกับสังคมไทย เช่น การใช้วัดป่าเป้าและวัดคู์เด้าในการจัดงานประเพณีเนื่องในวันสำคัญ ๆ ทางพุทธศาสนาของไทย การจัดงานเพื่อร่วมในการแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ไทยในโอกาสสำคัญ ๆ การประดับธงชาติไทย และการประดิษฐานพระบรมสาทิสลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไว้ในโบสถ์ให้ชาวไทยใหญ่ได้ถวายความเคารพ เป็นต้น

5. การศึกษาเรื่องนี้ช่วยให้มองเห็นภูมิปัญญาของชาวไทยใหญ่ในฐานะคนชายขอบ ที่ได้อาศัยพุทธศาสนา พระสงฆ์ และวัด ในการผลิตซ้ำอัตลักษณ์ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อชาวไทยใหญ่เป็นอย่างมาก เพราะไม่เพียงแต่จะเอื้อต่อการปรับตัวของชาวไทยใหญ่ในสังคมไทย และส่งผลให้เกิดชุมชนชาวไทยใหญ่ซึ่งช่วยให้ชาวไทยใหญ่มีโอกาสพึ่งพาซึ่งกันและกันในระยะยาวเท่านั้น แต่ยังเป็นการผลิตซ้ำอัตลักษณ์ในลักษณะที่ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งกับสังคมไทยและรัฐไทยอีกด้วย นอกจากนี้การผลิตซ้ำอัตลักษณ์ไทใหญ่ยังเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจของชาวไทยใหญ่และชาวไทยโดยทั่วไปในแง่ของการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อประโยชน์ในด้านการท่องเที่ยวในเขตภาคเหนือตอนบนอีกด้วย

The study of the role of Buddhism in the reconstruction of the Shan identity in Muang District in Chiang Mai aims at (1) studying the construction of identity of the Shan in Muang District in Chiang Mai by focusing on the role of Buddhism in their identity reconstruction and (2) investigating fundamental reasons upon which the Shan choose Buddhism as a channel to reconstruct their own unique identity as well as impacts on them.

This research was carried out on a qualitative basis primarily based on the study of documents and field works. Additionally, data gathering process also included both participating and non-participating observation. Researcher also did in-dept interviews with relevant sources in the area of Wat Papao and Wat Ku-Tao in Muang District in Chiang Mai as well as collected data from people involved. Based on content analysis, the research showed:

1. Ways of living of the Shan and Buddhism are intertwined. Their relocation to Chiang Mai provides them a chance to make merit in temples, a tradition through which they create and reconstruct their own identity. The reason why the Shan chooses temples as a place for such purpose is because the majority of the Shan has illegally eloped to the Kingdom of Thailand.

Making use of such religious places like temples is therefore like creating themselves a sanctuary where they are accepted and are allowed to live without fear. It can be said that temples are a danger-free spot for the reconstruction of their identity.

2. Being labelled by the Thai authorities as the “outsider”, Shan people in Thailand feel like they lack stability. As a result, they opt for proclaiming their identity along with creating a sense of unison among them. This is done through cultural activities such as using Tai language and Tai alphabets, Tai songs, PoySanglong traditional practice, Kingkara bird dance, the use of Shan flag, the construction of the past memories among the Shan as well as a number of traditions and rituals. Generally monks, Wat Papao and Wat Ku-Tao play the most significant role in the reconstruction of the Shan identity basically because most cultural activities were held in these two locations especially PaySanglong or the ordination signifying that Buddhism is vital to the reconstruction of the Shan identity.

3. The creation and reconstruction of the Shan identity is tremendously in response to the need of the Shan people because it can be used as a negotiation with the governmental sector. Local administrative authorities usually take part in supporting the setup of cultural activities including the handover of the sculpture of King Naresuan to the temple. The reconstruction of the Shan identity also helps to create a good relationship among Shan people who live both in and outside Thailand. Buddhism, monks and temples become a part of the Shan network construction resulting in the feeling of security and warmth among them. This also responds well to their fundamental needs to live in the Thai society, lessens social tension and conflict and strengthens the bonds between each of the Shan. The identity created and reconstructed also benefits businesses between Shan and the Kingdom of Thailand such as tourism industry.

4. The creation and reconstruction of the Shan identity with temples and monks as a centre does not necessarily entail a fixed identity but rather it is in fact a flexible one. This is because the Shan do not represent “the identity of the Shan” only but also represent “the Thai identity” in different circumstances to create a perfect blend with the Thai society. For instance, the Shan held Buddhist rituals and practices in Wat Papao and Wat Ku-Tao. The Shan also had a commemorative ceremony for His Majesty the King, decorated their houses with Thai flags and placed pictures of His Majesty in the Shan’s chapels.

5. The research helps us to understand the intellect of the Shan people known as “people along the border” who use Buddhism, monks and temples as an important medium of the reconstruction of their identity. This not only paves way for the adjustment of the Shan people into Thai society and for creating mutual understanding between each individual but it also encourages the reconstruction of the Shan identity in a way that it does not conflict with the Thai society and the Thai government. Furthermore the reconstruction of the Shan identity also benefits the economic aspects of both Shan and Thai people, the use of cultural resources in tourism industry in the upper north of Thailand, for instance.